

Жусуп Баласагын атындагы Кыргыз улуттук университети жана Кыргыз Республикасынын Улуттук илимдер академиясынын Ч. Айтматов атындагы Тил жана адабият институтуна караштуу филология илимдеринин доктору (кандидаты) окумуштуулук даражасын коргоо боюнча түзүлгөн Д 10.24.700 диссертациялык кеңештин эксперттик комиссиясынын мүчөсү, филология илимдеринин доктору, Ала Тоо Эл аралык университетинин профессорунун милдетин аткаруучу Махабат Алишованын Бийгелдиева Нуржан Абдыгуловнанын «Көркөм тексттеги ретроспекция жана проспекция категориясы» деген темада 10.02.01 - кыргыз тили адистиги боюнча филология илимдеринин доктору окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациялык ишине

КОРУТУНДУСУ

1. Диссертациялык кеңешке диссертацияларды коргоого кабыл алуу укугу берилген адистикке иштин дал келиши. Бийгелдиева Нуржан Абдыгуловнанын "Көркөм тексттеги ретроспекция жана проспекция категориясы" аттуу темадагы филология илимдеринин доктору окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган илимий эмгеги диссертациялык кеңештин багытына, ал эми изилдөө ишинин мазмуну, концептуалдык негизи 10.02.01 - кыргыз тили адистигине шайкеш келет.

2. Иштин максаты - көркөм тексттеги ретроспекция жана проспекция категорияларын кыргыз тилиндеги материалдын негизинде лингвистикалык талдоого алууну, көркөм тексттин функционалдашуусунун структурасын жана өзгөчөлүгүн көркөм стилдин спецификасында табууну, экстралингвистикалык негизге шарттоону аныктап берүүнү көздөйт.

Бул максаттарды ишке ашырууда төмөнкү конкреттүү милдеттер чечилген:

1. Жалпы тил илиминде жана түркологияда, кыргыз тил илиминде тексттик лингвистикасын, көркөм тексттеги ретроспекция жана проспекция категориясын илимий-теориялык аспектиде изилденишин иликтөө жана ал категорияларды шарттаган экстралингвистикалык факторлор белгиленген;

2. Прозалык көркөм тексттин өзгөчөлүктөрүн, көркөм текстке лингвистикалык анализ жүргүзүүнүн жолдорун, методдорун, грамматикалык жана көркөм убакыттын карым-катышынын теориялык негиздерин, учурдагы кептин убакыттын грамматикалык категориясынын баштапкы түшүнүгү катары кыргыз тилинин материалында берилиши аныкталган;

3. Көркөм тексттеги ретроспекция категориясынын мазмундук-маанилик деңгээлин жана анын функционалдык семантикалык-стилистикалык

КЫРГЫЗ УНИВЕРСИТЕТ
Входящий № 10-24-16
« 13 » 05 2025 ж.г.

категория катары мейкиндик түзүлүшүн, ретроспекциялык тилдик айтылыштарын, ретроспекция категориясынын аткаруу функциялары (кыргыз тилиндеги көркөм тексттин мисалында) талданган;

4. Көркөм тексттеги проспекция категориясынын мазмундук-маанилик деңгээлин, функционалдык семантикалык-стилистикалык категория катары мейкиндик түзүлүшүн, проспекциялык тилдик айтылыштарын жана аткаруу функциялары (кыргыз тилиндеги көркөм тексттин мисалында) изилденген;

5. Көркөм текстте ретроспекция жана проспекция категорияларынын бири-бири менен болгон карым-катышын жана ал категориялардын туюнтулуу өзгөчөлүктөрү иликтелген.

3. Теманын актуалдуулугу. Өз алдынча сапатка ээ болгон тил илиминин бир бөлүгү катары тексттик лингвистиканын калыптануусу азыркы лингвистикалык илимдин бардык өнүгүү процессин өзүнө камтыйт. Тандалган теманын актуалдуулугун, тил илими үчүн зарылдыгы төмөндөгү изилдөө багыттары менен түшүндүрүлөт.

Диссертациялык иште тексттик категория түшүнүгү тексттин типологиялык белгилеринин аспектисинде каралып, коммуникативдик актыны эсепке алуу менен аныкталган. Көркөм тексттеги ретроспекция жана проспекция категориясын анализдөөнүн башкы критерийи болуп, стилистикалык маани эсептелинет. Ал ар түрдүү деңгээлдеги тилдик каражаттардын бириккен жыйындысынан туруп, бирдиктүү коммуникативдик дайындоонун баарлашуусунун максатынын, тилдик каражаттын жана спецификалуу айтымдардын маңызында ишке ашкан. Бул категориялар функционалдык семантикалык-стилистикалык категория катары лингвистикалык талдоого алынган.

Көркөм тексттеги ретроспекция жана проспекция категориясын изилдөөгө алуу – азыркы учурда коммуникативдик функционалдык багытка туура болгон ыкта ишке ашуу менен аралаш илимдердин маалыматтарына таянылган. Ошондой эле, кыргыз тилиндеги көркөм чыгарманын материалында, функционалдык семантикалык-стилистикалык категория катары илимий-теориялык негизде биринчилерден болуп аныкталгандыгы диссертациялык иштин актуалдуулугун көрсөтөт.

Н. А. Бийгелдиеванын аткарган докторлук диссертациясы кыргыз тил илиминде изилдөөнүн кеңири объектисине алына элек көркөм тексттеги ретроспекция жана проспекция категориясын иликтөөгө алынып жатышты, иштин теориялык жана практикалык жактан актуалдуулугун толук айгинелеп турат. Көркөм тексттеги ретроспекция жана проспекция категориясы тил илиминде теориялык жактан зор мааниге ээ, тактап айтканда, автордун

аткарган иши кыргыз тил илимине өзүнүн салымын кошо алат десек жаңылышпайбыз.

Демек, докторант Н. А. Бийгелдиеванын иши жекече демилге менен аткарылып, кыргыз тили жана жалпы эле тил илиминдеги орчундуу маселелерди илимий негизде иликтеп чыгуусу менен айырмаланат.

Диссертациялык иш С. Нааматов атындагы Нарын мамлекеттик университетинин кыргыз жана орус тилдер кафедрасынын илимий-изилдөө иштеринин тематикалык планына кирет.

Диссертация киришүүдөн, беш баптан, корутундудан, колдонулган адабияттардын тизмесинен турат. Иштин киришүү бөлүгү бул бөлүмгө коюлуучу талаптарды толук камтып, так, ырааттуу, түшүнүктүү иштелген.

4. Илимий жыйынтыктары

4.1. Иштин диссертациялык изилдөөлөргө коюлуучу талаптарга жооп бере турган жаңылыгы.

1-натыйжа. Жаңы. Алдыга коюлган максатты ишке ашырууда белгилүү философ, окумуштуу, психолог, лингвисттердин ж.б. тексттик лингвистика, көркөм тексттеги ретроспекция жана проспекция категориясы жөнүндөгү илимий-теориялык иликтөөлөрү жетекчиликке алынды, ал категорияларды шарттаган экстралингвистикалык факторлор аныкталды жана диссертанттын өзүнүн жекече илимий ойлору теориялык жана практикалык жактан негизделип берилет (1.1., 1.2., 1.3., 2.1.).

2-натыйжа. Жаңы. Көркөм текстте белгилүү коммуникативдик-стилистикалык функцияны аткарган жана көркөм кептин стилдик өзгөчөлүгүнө аталган чөйрөдөгү баарлашуунун максатына жана милдетине, башка тексттик категориялардын белгилерине ээ болгон ар кандай деңгээлдеги тилдик каражаттар, лингвистикалык анализ жүргүзүүнүн жолдору, методдору, грамматикалык жана көркөм убакыттын карым-катышынын теориялык негиздери, учурдагы кеп түшүнүгү ж.б. фактылык материалдардын негизинде ачылып көрсөтүлдү (2.2., 2.3., 2.4.).

3-натыйжа. Жаңы. Кыргыз тилиндеги толук бүткөн көркөм текстте текст түзүүчүлүк мааниге ээ болгон ретроспекция категориясына (мурда бул планда алар атайын иликтөөгө алынбаган) комплекстүү түрдө дисциплиналар аралык анализ жасалды, анын мазмундук-маанилик деңгээли, функционалдык семантикалык-стилистикалык категория катары мейкиндик түзүлүшү, ретроспекциялык тилдик айтылыштары, аткаруу функциялары (кыргыз тилиндеги көркөм тексттин мисалында) талдоого алынды (3.1., 3.2., 3.3., 3.4.).

4-натыйжа. Жаңы. Көркөм тексттеги проспекция категориясынын мазмундук-маанилик деңгээли, функционалдык семантикалык-стилистикалык категория катары мейкиндик түзүлүшү, проспекциялык тилдик айтылыштары жана аткаруу функциялары (кыргыз тилиндеги көркөм тексттин мисалында) изилдөөгө алынып, фактылык материалдардын негизинде мүнөздөлдү (4-болум, 2-бап, 3.1., 5.2.).

5-натыйжа. Жаңы. Көркөм текстте ретроспекция жана проспекция категорияларынын бири-бири менен болгон карым-катышы жана ал категориялардын туюнтулуу өзгөчөлүктөрү, айтылыштарын түзгөн тилдик каражаттары анализделип, алардын үстүрт, же композиционалдык-структуралык жана терең, же мазмундук-маанилүүлүк деңгээлдери экстралингвистикалык негизде, б.а. ФССК катары структурасына кеңири лингвистикалык талдоо жасалып, тийиштүү илимий-теориялык тыянактар чыгарылды (5.1., 5.2., 5.4.).

4.2. Диссертациялык иштин мазмунунан чыгарылган ар бир илимий натыйжанын негизделүү жана тастыкталуу даражасы.

1-натыйжа ынанымдуу.

Экстралингвистикалык негизге шартталган, көркөм стилдин өзгөчөлүгүнөн чыккан ретроспекция жана проспекция – көркөм тексттин башкы, милдеттүү түрдө текст түзүүчү категориясы. Автордун таанып билүү, коммуникативдик жана автор менен окурмандын гармоникалуу баарлашуу процесси өз ара биргелешкен аракеттин корутундусун көрсөтөт (1.3., 1.4.)

2-натыйжа негиздүү. Ретроспекция жана проспекция көркөм текстте абдан олуттуу категория, алар чындыгында, тексттик параметралдык касиетке ээ болуп, жазуучунун коммуникативдик-таанып билүүчүлүк ишмердигинин перспективдүү-ретроспективдик мүнөзүн чагылдырат (5.3., 5.4.).

3-натыйжа ишенимдүү. Автордун таанып билүү ишмердигинин өзгөчөлүгү текст түзүү процессинде көрүнөт. Текстти көркөм баарлашууда диалогдуулук мамилени реализациялоочу көрүнүш катары, текстти психологияда кабыл алуу жана түшүнүүнү – анда ретроспекция жана проспекция категориясынын бар болушу аныктайт. Бул категориялардын бөтөнчөлүгү – бирдей убакта эки деңгээлди: үстүрт, же композиционалдык-структуралык жана терең, же мазмундук-маанилүүлүктү – таанып билүүчүлүк-коммуникативдик процессти билдиргенинде (1.4., 3.2., 3.4., 4.3., 4.4.).

4-натыйжа негиздүү- Көркөм тексттеги ретроспекция жана проспекция категориясынын тилдик айтылыштары ар түрдүү деңгээлдеги тилдик

бирдиктерден турган толук системаны түзөт, алар функционалдык-семантикалык жактан гана негизделбестен, ошондой эле стилистикалык да мүнөзгө ээ болушат. Аталган категориялардын айтылыш каражаттары мейкиндик принциби боюнча уюшулат, ошондуктан бул категориялар функционалдык семантикалык-стилистикалык категориянын статусуна ээ болушат. Башкача айтканда, алар автордун таанып билүү ишмердигин жана көркөм чөйрөдө болгон баарлашуудагы текст түзүү процессин чагылдырат, көркөм тексттин композиционалдык-маанилүүлүк түзүлүшүн изилдөөнүн башкы куралы болуп саналат (3-бап, 5-бап, 2.3.).

5-натыйжа да негиздүү. Көркөм коммуникативдик-таанып билүүчүлүк ишмердиктин перспективдик-ретроспективдүү мүнөзү жана көркөм чыгарманы жаратуу процессинде автордун ой жүгүртүүсү, ошондой эле коммуниканттардын перцептуалдык ой жүгүртүүчүлүк мнемоникалык ишмердиги – тексттик тегиздиктеги ретроспекция жана проспекция категориясынын ажырагыс карым-катышын негиздейт. Мындан алардын жупташкан категория экени жана тексттик башка категориялардан болгон айырмасы көрүнөт (2.4., 5.1., 5.2.).

5. Квалификациялык белгилерге дал келиши.

1. Диссертациянын жыйынтыктарынын мүнөзү:

1.1. Илимий чөйрөсүнө жана темасына жараша илимий жактан жаңы негизделген техникалык иштеп чыгууларды түшүндүрүү.

2. Диссертациянын жыйынтык жаңылыктарынын деңгээли.

2.1. Жыйынтыктарынын дээрлик бардыгы жаңы деп эсептелет.

3. Диссертациянын жыйынтыктарынын баалуулугу.

3.2. Жогору.

4. Диссертациянын темасынын пландуу изилдөөлөр менен байланышы.

4.2. Тема тармактык программага, илимдер академиясынын же мекеменин тематикалык планына кирет.

5. Прикладдык мааниси бар диссертациянын жыйынтыктарын пайдалануу деңгээли.

5.3. Тармактын масштабында

6. Прикладдык мааниси бар диссертациянын жыйынтыктарын кеңири пайдалануу боюнча сунуштар.

6.1. Кеңири пайдаланууну талап кылат.

6. Алынган жыйынтыктардын практикалык мааниси.

Диссертация көркөм тексттеги ретроспекция жана проспекция категориясын иликтөөдөн чыккан натыйжаларды бардык изилдөөчүлөр (студенттер, магистранттар, аспиранттар ж.б.) колдоно алышат.

Ретроспекция жана проспекциянын каражатын колдонуу принципин билүү – көркөм текстти жаратуучуларга жана аны редакциялоочу адистерге да эң керек. Филология адистиги боюнча “Текст таануу”, “Кеп маданияты”, “Стилистика”, “Тексттик лингвистика”, “Текстке лингвистикалык талдоо”, “Көркөм чыгарманы талдоо” сыяктуу курстардын мазмунуна иштеги факт-материалдар, натыйжа-тыянактар, жоболор фактыларды маалымат билдирүүчү материалдар катары пайдаланууга болот.

7. Диссертациянын негизги жоболорунун, жыйынтыктарынын, мазмунунун жетиштүү санда жарык көрүшү.

Изилдөөнүн негизги мазмуну 20 илимий макалада чагылдырылып, анын ичинен чет элдик басмада – РИНЦ системасындагы журналда – 10 макала, КРдин РИНЦ индекстелген жана УАК тарабынан сунушталган мезгилдүү илимий басылмаларда – 10 макала жарык көргөн. Булардын баары ишке түздөн-түз тиешелүү.

1. **Бийгелдиева, Н. А.** Категории ретроспекции и проспекции в художественных текстах [Текст] / Н. А. Бийгелдиева. – Германия: LAP LAMBERT Academic Publishing, 2023. – 63 б.

2. **Бийгелдиева, Н. А.** Различия выражений ретроспективной и проспективной категорий (в аспекте художественного текста) [Текст] / Н. А. Бийгелдиева // Бюллетень науки и практики. – 2023. Т. 9.- №9. - С. 277-280. <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=54496020>

3. **Бийгелдиева, Н. А.** Исполнительские функции категории ретроспекции в художественном тексте [Текст] / Н. А. Бийгелдиева // Бюллетень науки и практики. – 2023. Т. 9. - №9. – С. 281-284. <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=54496021>

4. **Бийгелдиева, Н. А.** Состояние проведения лингвистического анализа текста в кыргызской лингвистике [Текст] / Н. А. Бийгелдиева // Бюллетень науки и практики. – 2023. Т. 9. - №6. – С. 734-738. <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=54035083>

5. **Бийгелдиева, Н. А.** Текущая речь - основное понятие грамматической категории времени (на материале кыргызского языка) [Текст] / Н. А. Бийгелдиева // Бюллетень науки и практики. – 2023. Т. 9. - №6. – С. 739-743. <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=54035084>

6. **Бийгелдиева, Н. А.** Ретроспекция и проспекция в тексте (на примере романа Ч. Айтматова «И дольше века длится день») [Текст] / Н. А. Бийгелдиева // Бюллетень науки и практики. – 2023. Т. 9. - №5. – С. 652-656. <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=53815408>

7. **Бийгелдиева, Н. А.** Теоретические основы соотношения грамматического и художественного времени [Текст] / Н. А. Бийгелдиева //

Бюллетень науки и практики. – 2023. Т. 9. - №5. – С. 657-661.
<https://www.elibrary.ru/item.asp?id=53815409>

8. **Бийгелдиева, Н. А.** Топологическая характеристика категории времени в художественном произведении [Текст] / Н. А. Бийгелдиева // Бюллетень науки и практики. – 2023. Т. 9. - №5. – С. 662-666. <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=53815410>

9. **Бийгелдиева, Н. А.** Көркөм тексттеги убакыт категориясы [Текст] / Н. А. Бийгелдиева // «IV Международное книжное издание стран Содружество Независимых Государств / «ЛУЧШИЙ ПЕДАГОГ - 2023»: IV международная книжная коллекция научно-педагогических работников – Астана, 2023 г. – С. 84-87.

10. **Бийгелдиева, Н. А.** Тексттик категориянын функционалдык-семантикалык жана функционалдык-стилистикалык аспектиде изилденишинин жалпы мүнөздөмөсү [Текст] / Н. А. Бийгелдиева // Известия ВУЗов Кыргызстана. – 2023. - № 2. - 262-265-бб. <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=54762655>

11. **Бийгелдиева, Н. А.** Тексттин ретроспекция жана проспекция категорияларын изилдөөнүн ал-абалы, проблемалары [Текст] / Н. А. Бийгелдиева // Известия ВУЗов Кыргызстана. –2023. - № 2. – 265-269-бб <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=54762656>.

12. **Бийгелдиева, Н. А.** Көркөм тексттеги ретроспекция категориясы [Текст] / Н. А. Бийгелдиева // Наука, новые технологии и инновации Кыргызстана.–2023.-№4.–304-306-бб. <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=54791136>

13. **Бийгелдиева, Н. А.** Көркөм тексттеги ретроспекциялык тилдик айтылыштар [Текст] / Н. А. Бийгелдиева // Наука, новые технологии и инновации Кыргызстана. – 2023. - № 4. – 289-292-бб. <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=54791137>

14. **Бийгелдиева, Н. А.** Убактылуу-көрүнүштүк форма – морфологиялык деңгээлдин бирдиги [Текст] / Н. А. Бийгелдиева // «Ала-Тоо» эл аралык университетинин басылышы. – 2023. - №2. – 220-226-бб. <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=54151665>

15. **Бийгелдиева, Н. А.** Көркөм чыгармадагы убактылуу-көрүнүштүк форманын жаралуу принциптери [Текст] / Н. А. Бийгелдиева // «Ала-Тоо» эл аралык университетинин басылышы. – 2023. - №2. – 227-233-бб. <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=54151666>

16. **Бийгелдиева, Н. А.** Көркөм тексттеги проспекция категориясы, мазмундук-маанилик деңгээли [Текст] / Н. А. Бийгелдиева // «Ала-Тоо» эл

аралык университетинин басылышы. – 2023. - № 3– 220-229-бб.
<https://www.elibrary.ru/item.asp?id=54881651>

17. **Бийгелдиева, Н. А.** Текстте кездешкен ретроспекция жана проспекция [Текст] / Н. А. Бийгелдиева // Сборник материалов международной научной конференции «НЕЗАВИСИМЫЙ КАЗАКСТАН: ЯЗЫК И ОНОМАСТИКА» – Тараз: Издательство «Dulaty university», 2023. – 29-33-бб.

18. **Бийгелдиева, Н. А.** Грамматикалык жана көркөм убакыттын карым-катышынын теориялык негиздери [Текст] / Н. А. Бийгелдиева // Сборник материалов международной научной конференции «НЕЗАВИСИМЫЙ КАЗАКСТАН: ЯЗЫК И ОНОМАСТИКА» - Тараз: Издательство «Dulaty university», 2023. – 108-112-бб.

19. **Бийгелдиева, Н. А.** Метатекст – тексттин өзүнүн айланасында ачылган натыйжалардын конвергенциясы [Текст] / Н. А. Бийгелдиева // Наука, новые технологии и инновации Кыргызстана. – 2021. - № 3. – 267-270-бб. <https://elibrary.ru/item.asp?id=46306403>

20. **Бийгелдиева, Н. А.** Көркөм тексттеги ретроспекция жана проспекция категориясы [Текст] / Н. А. Бийгелдиева // Известия ВУЗов Кыргызстана. – 2020. - № 6 – 295-298-бб. <https://elibrary.ru/item.asp?id=46301653>

8. Авторефераттын диссертациянын мазмунуна шайкеш келиши.

Авторефератта диссертациянын негизги мазмуну кыскача чагылдырылган. Автореферат диссертацияга шайкеш келип кыргыз, орус жана англис тилиндеги резюмеси бар.

9. Бийгелдиева Нуржан Абдыгуловнанын «Кыргыз тилинин системалуу курсунда окуучулардын байланыштуу кебин өркүндөтүүнүн илимий-методикалык негиздери» деген темада, педагогика илимдеринин кандидатты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациясы 13.00.02 – окутуунун жана тарбиялоонун теориясы жана методикасы (кыргыз тили) адистиги боюнча 2012 –жылы коргогон, демек азыркы доктордук илимий эмгеги менен таптакыр дал келбейт.

10. Диссертациянын мазмунунда жана түзүлүшүндө кездешкен кемчиликтер.

1. А дегенде кыскартыла турган сөз жөнүндө түшүндүрмө берилбей туруп, мазмунда кыскартууну кездештиребиз. Мисалы: ФССК – 3.2., 4.2., 5.4.-2-3бб.

2. Текстке тиешелүү критерийлер Р.А.- де Богранд жана В.Дресслердин(1981) чогуу иштеп чыккан концепциясы: когезиялык, когеренттүүлүк, интенционалдык, кабылдоочулук, маалыматтуулук, кырдаалдык жана интертексттүүлүк деп иште (13б.) көрсөтүлгөн.(*cohesion*;

coherence; intentionality; acceptability; informativity; situationality; intertextuality). Ушул кезге чейин чет тилиндеги варианты колдонуп келдик, кыргызча котормосун берсе болбойбу, албетте бул тексттик критерийлер туруктуу термин катары колдонулуп ордун табышты, бирок кыргыз тилдин өзүнүн термини иштеп да. Маселен: когеренттүүлүк – шайкештик, интенционалдык - ниеттенүүчүлүк, интертексттүүлүк – текст аралык деп колдонулса эмнеге болбосун. Же болбосо иштин сонунда чет тилден келген, иште колдонулган терминдерге түшүндүрмө (глоссарий) берилсе деп сунуштаар элем.

3. Диссертациялык иште орфографиялык, пунктуациялык, стилдик, техникалык каталарга жол берилген. Мисалы: бирим(и)дигин (14б.)биримдигин, зарылчылдыгы (15б.) зарылчылыгы, (ретроспекция жана проспекциянын бирге бер(ил)ген)(215б.)берилген, маанисин(е) жете... (221б.), биликти(к)н учу(232б.), те(к)стке (248б.), кый(ы)тма (252б.); УДКдан кийин кош чекит коюлбайт, илимий кенешчи сөз айкашынан кийин тире коюлат, Ал текстте мурда айтылган *кайра окуяга* кайтмайынча, жаңы мазмундун маанисин толук бере албайт (Котюрова, 1996; Кожина, 1986). (61б.) окуяга кайра деп сүйлөм тизмегин сактоо иретинде орун алмаштырылса болмок. .... маанилик мааниси (237б.) – семантикасы деп... көрүнүштөрдө колдонулган түрү колдонулду(пайдаланылды). (86б.) Кайталоонун(тавтология) ордуна сөздүн башка синоними менен алмаштырууну сунуштайм.

4. Адам аттарын жазууда кыскартылган ысымдарды фамилиясынан ажыратып ташымалдаган учурлары кездешет. Маселен: Мурунку сапта М.А. кийинки сапта Гвенцадзе (16б.), мурунку сапта И.И. кийинки сапта Мещанинов (16б.), мурунку сапта Р.А.-де кийинки сапта Богранд ж.б. Эреже боюнча кыскартылган бөлүгүн фамилиядан ажыратпайт, ташымалдоого болбойт эмеспи.

5. Хронология библиографияда сакталбайт: 173-178 (265б.) (2000, 1999, 2010, 1998, 2001), 188-190 (266б.) (2000, 2005, 2002), 207, 208 (268б.) (2007, 1992) ж. б. эмгектер орун алмашышы керек, анткени кийинкилери мурун жарык көргөн. Библиографиянын толтуруу тартиби сакталбаган. Биринчи илимий булактар, көркөм чыгармалар, энциклопедия, сөздүктөр жана интернет булактары алфавиттик тартипте тизмектелүүсү шарт.

Жогоруда келтирилген мүчүлүштүктөр иштин жакшырышына өбөлгө түзөт, беделин түшүрбөйт.

11. Жетектөөчү мекемени, расмий оппоненттерди дайындоо боюнча сунуш.

Жетектөөчү мекеме: Кыргыз-Түрк “Манас” университетинин Гуманитардык факультетинин филология бөлүмү сунушталат. Дареги: 720044, Бишкек шаары, Жал кичи району, Тыналиев көчөсү, 30-43.

Расмий оппоненттер:

Ормонбекова Ардакбүбү Ормонбековна – филология илимдеринин доктору, доцент

Эмгектери:

1. Тилдик кубулуштарды лингвопоэтикалык аспектиде изилдөө (монография). –Б., 2010. -363 б.
2. Көркөм чыгарманын тилин изилдөөнүн айрым маселелери // Социальные и гуманитарные науки. -2010. -№6. -52-55-бб.
3. Парафразалардын жаралыш себеби жана көркөмдүк касиети // Кыргыз тили жана адабияты. -2009. -37-39-бб.

Абдувалиев Ибраим - филология илимдеринин доктору, профессор, Б.Осмонов атындагы Жалал-Абад университетинин кыргыз тили жана адабияты кафедрасынын профессору

Эмгектери:

1. Словарь односложных корней и основ в кыргызском языке. -Б., 2017. - 324 с.
2. Лексикология современного кыргызского языка (научное издание). – Бишкек: Улуу Тоолор, 2016. – 140 б.
3. Об истории изучения лексики современного кыргызского языка. Известия Нац. акад. наук Кырг. Респ. – Бишкек, 2016. №1. – С. 94-102.
4. Кыргыз тилинин этимологиялык сөздүгүнүн тажрыйбаларынан // Акад. Орузб-га 95 жыл. Конференциянын матер-ры. - Бишкек, 2020. -57-65 б.

Усубалиев Бейшенбай Шенкеевич - филология илимдеринин доктору, профессор, Эл аралык Кувейт университетинин журналистика жана коом менен байланыш кафедрасынын профессору

Эмгектери:

1. Адамдын физиологиялык абалын, эмоциясын туюндурган этиштик антонимдер (А. Жакыпбековдун чыгармаларынын негизинде) Б.Ш. Усубалиев, А.И. Иймангазиева // Alatoo Academic Studies. – Бишкек, 2024. – № 2. – С. 199-212.
2. Учурдагы кыргыз тилинин неологиясынын айрым маселелери / Б.Ш. Усубалиев, А. Закиров, Б. Мукамбетова // Alatoo Academic Studies. – Бишкек, 2024. – № 3. – С. 359-368.

3. Кыргыз, араб тилдериндеги мезгилдик маанини, убакытты, сан-өлчөмдү билдирген анималистик фразеологизмдер / Б.Ш. Усубалиев, Э.Ш. Буудайбекова // Alatoo Academic Studies. – Бишкек, 2023. – № 3. – С. 296-306.

4. Усубалиев Б.Ш. "Баш" соматикалык фразеологизмдери кыргыз жана араб тилдеринде / Б.Ш. Усубалиев, А.Т. Оторчиева // Alatoo Academic Studies. – Бишкек, 2023. – № 3. – С.

12. Диссертациянын КР УАКтын «Окумуштуулук даражаларды ыйгаруу тартиби жөнүндөгү Жобосунун» талаптарына ылайык келиши.

Бийгелдиева Нуржан Абдыгуловнанын 10.02.01 – кыргыз тили адистиги боюнча филология илимдеринин доктору окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазган «Көркөм тексттеги ретроспекция жана проспекция категориясы» деген темадагы жазылган диссертациялык иши Кыргыз Республикасынын Президентине караштуу Улуттук аттестациялык комиссиясынын докторлук (кандидаттык) диссертацияларга койгон талаптарына толук жооп берет.

Диссертациялык иш Жусуп Баласагын атындагы Кыргыз улуттук университети жана Кыргыз Республикасынын Улуттук илимдер академиясынын Ч. Айтматов атындагы Тил жана адабият институтуна караштуу филология илимдеринин доктору (кандидаты) окумуштуулук даражасын коргоо боюнча түзүлгөн Д 10.24.700 диссертациялык кеңешке 10.02.01 - кыргыз тили адистиги боюнча коргоого кабыл алууга сунушталат.

Эксперттик комиссиянын мүчөсү, филология илимдеринин доктору, доцент

М. К. Алишова

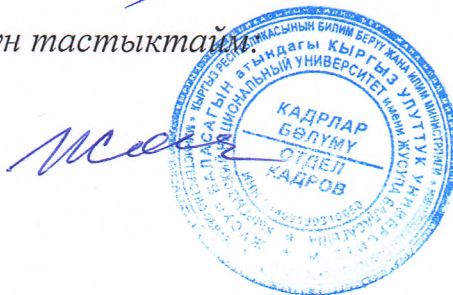
Эксперттик комиссиянын мүчөсүнүн колун тастыктайм:

Окумуштуу катчы, филология илимдеринин доктору, доцент

С. К. Каратаева

Окумуштуу катчынын колун тастыктайм:

КБнын башчысы

А. Жайнакова